

Sygn. akt IV CSK 636/15

POSTANOWIENIE

Dnia 10 czerwca 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marta Romańska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Józef Frąckowiak

SSN Władysław Pawlak

w sprawie z wniosku wierzyciela H. AG w M. (Niemcy)
przy uczestnictwie dłużniczek B. K. i M. C.
o stwierdzenie wykonalności i nadanie klauzuli wykonalności zagranicznemu
tytułowi egzekucyjnemu,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 10 czerwca 2016 r.,
skargi kasacyjnej dłużniczek
od postanowienia Sądu Apelacyjnego
z dnia 23 kwietnia 2015 r.,

**uchyła zaskarżone postanowienie i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu
Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 26 listopada 2014 r. Sąd Okręgowy w T. stwierdził wykonalność na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej wyroku Sądu Krajowego w M. Okręg I, z 16 grudnia 2013 r., , wydanego w sprawie z powództwa H. AG w M. przeciwko D. S. S.C., przez nadanie mu klauzuli wykonalności przeciwko B. K. i M. C. w zakresie rozstrzygnięć zawartych w punktach 1 i 2.

Sąd Okręgowy stwierdził, że wyrok Sądu Krajowego w M. jest wykonalny na terenie państwa wydania. Nie zachodziła też żadna z negatywnych przesłanek stwierdzenia jego wykonalności, wymienionych w art. 1146 § 1 i 2 k.p.c. oraz w art. 34 i 35 Rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz. Urz. WE L 12 z 16 stycznia 2001 r., s. 1, ze zm; dalej: „Rozporządzenie Rady (WE) nr 44/2001”).

Sąd Okręgowy za niezasadny uznał zarzut dłużniczek, że wydanie orzeczenia przez sąd zagraniczny przeciwko spółce cywilnej czyni ten wyrok sprzecznym z polskim porządkiem publicznym. Wskazał, że na gruncie ustawodawstwa niemieckiego, odmiennie niż w Polsce, spółka cywilna ma zdolność sądową. Według prawa niemieckiego, tak samo jak w prawie polskim, każdy ze wspólników odpowiada jednak osobiście całym swoim majątkiem za zobowiązania spółki. W wydanym orzeczeniu sąd zagraniczny nie ograniczył się jedynie do wskazania, że stroną pozwaną i zobowiązaną do świadczenia jest D. S. S.C., lecz wymienił osoby zarządzające spółką będące jej wspólnikami, które odpowiadają za zobowiązania spółki.

Jako podstawę prawną rozstrzygnięcia Sąd Okręgowy powołał art. 38 ust. 1 w zw. z art. 41 Rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 w zw. z art. 1150 i 1151 § 1 k.p.c.

Postanowieniem z 23 kwietnia 2015 r. Sąd Apelacyjny oddalił zażalenie B. K. i M. C. od postanowienia Sądu Okręgowego z 26 listopada 2014 r. i zasądził solidarnie od nich na rzecz wierzyciela spółki H. AG z siedzibą w M. kwotę 120 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania zażaleniowego.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że wniosek wierzyciela spełniał wymagania

przewidziane w art. 40 i 53 Rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001. Zgodnie z art. 34 pkt 1 Rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 orzeczenia nie uznaje się, jeżeli uznanie byłoby oczywiście sprzeczne z porządkiem publicznym państwa członkowskiego, w którym wystąpiono o uznanie. Zarówno w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości (por. wyrok z 28 marca 2000 r., C-7/98, Krombach, Zb. Orz. S.I - 1935 i wyrok z 11 maja 2000 r., C/38/98, Renault, Zb. Orz. 2000, s. 2973, pkt 33), jak i Sądu Najwyższego (por. np. postanowienie z 21 marca 2007 r., I CSK 434/06, OSNC 2008, nr 3, poz. 37) przyjmuje się, że zastosowanie klauzuli porządku publicznego stanowi odstępstwo od zasady stosowania prawa obcego oraz uznawania opartych na tym prawie zagranicznych orzeczeń, i dlatego przesłanek do jej zastosowania nie można interpretować rozszerzająco. Wyjątkowy charakter klauzuli porządku publicznego sprawia, że jedynie naruszenie podstawowych, fundamentalnych zasad porządku prawnego może stanowić uzasadnioną podstawę odmowy uznania orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 13 kwietnia 2011 r., V CSK 335/10, nie publ.). Do takiego naruszenia na gruncie niniejszej sprawy nie doszło. Skarżące zostały wymienione w wyroku, którego dotyczył wniosek, co prawda jako osoby zarządzające spółką cywilną, jednak nie kwestionowały tego, iż były jej współniczkami. Spółka cywilna w prawie polskim jest tylko umową prawa cywilnego (art. 860 - 875 k.c.), niewyposażoną w organ w postaci zarządu. Zgodnie z art. 865 § 1 k.c. każdy wspólnik jest upoważniony i zobowiązany do prowadzenia spraw spółki, natomiast z art. 864 k.c. wynika solidarna odpowiedzialność wspólników za jej zobowiązania. Nadanie klauzuli wykonalności wyrokowi sądu zagranicznego, w którym stwierdzono odpowiedzialność spółki cywilnej za zobowiązania pieniężne i wymieniono wspólników tej spółki przeciwko wszystkim wspólnikom, jest zgodne z porządkiem prawnym Rzeczypospolitej Polskiej, gdyż odpowiada zasadom funkcjonowania spółki cywilnej, określonym w powołanych wyżej przepisach kodeksu cywilnego.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, skarżące bezzasadnie zarzuciły, że na skutek nadania przeciwko nim klauzuli wykonalności bez uwzględnienia w jej treści ich solidarnej odpowiedzialności za zobowiązanie, doszło do podwojenia należności zasądzonej wyrokiem sądu niemieckiego. Solidarna odpowiedzialność wspólników

spółki cywilnej za zobowiązania tej spółki wynika z ustawy, tj. z art. 864 k.c. w zw. z art. 369 k.c., a nie z wyroku, czy z treści klauzuli wykonalności. Wyrokiem sądu zagranicznego zasądzono od dłużniczek określoną kwotę pieniężną, którą zobowiązane są uiścić na rzecz wierzyciela obie wspólniczki spółki cywilnej, zgodnie z treścią zaskarżonego postanowienia. Wierzyciel zostanie zaspokojony, jeżeli należność tę w całości uiści jedna ze wspólniczek lub obie w częściach. Treść klauzuli wykonalności nie upoważnia wierzyciela do egzekwowania zasądzonej należności w podwójnej wysokości. Ewentualne zaspokojenie wierzyciela przez jedną ze skarżących będzie skutkowało po jej stronie powstaniem roszczenia regresowego w stosunku do drugiej, w oparciu o art. 376 § 1 k.c.

Sąd Apelacyjny podkreślił, że nie był władny oceniać orzeczenia sądu zagranicznego pod względem merytorycznym, tj. co do trafności podjętego w nim rozstrzygnięcia, jak i co do prawidłowości podstaw wydania przez ten sąd zaświadczenia opartego na art. 54 Rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001.

W skardze kasacyjnej od postanowienia Sądu Apelacyjnego z 23 kwietnia 2015 r. B. K. i M. C., zarzuciły, że zostało ono wydane z naruszeniem prawa materialnego (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.), to jest art. 860 - 875 k.c. w zw. art. 331 § 1 i w zw. z art. 64 § 1¹ i w zw. z art. 778 k.p.c. poprzez błędną wykładnię i przyjęcie, że spółka cywilna prawa polskiego posiada zdolność sądową, a w konsekwencji, że nie narusza porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej stwierdzenie przez sąd polski wykonalności orzeczenia sądu zagranicznego wydanego przeciwko spółce cywilnej poprzez nadanie klauzuli wykonalności przeciwko osobom fizycznym - wspólnikom tej spółki, gdy nie są one wskazane w treści orzeczenia sądu zagranicznego jako strona procesu (pozwane), co uchybia przepisowi art. 34 pkt 1 w zw. z art. 45 ust. 1 Rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 oraz art. 1146 § 1 pkt 7 k.p.c.

Skarżące zarzuciły nadto, że postanowienie to wydane zostało z naruszeniem przepisów procesowych (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.), to jest: - art. 325 w zw. z art. 13 § 2 oraz w zw. z art. 778 w zw. z art. 788 i w zw. z art. 1145 k.p.c. przez błędne uznanie, że sąd polski orzekający o stwierdzeniu wykonalności sądu zagranicznego jest władny, bez wykazania przez wnioskodawcę przejścia

obowiązków stwierdzonych orzeczeniem sądu zagranicznego, nadać klauzulę wykonalności przeciwko osobom, które w treści orzeczenia sądu zagranicznego nie są wskazane jako pozwane, co uchybia przepisowi art. 34 pkt 1 w zw. z art. 45 ust. 1 Rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 i art. 1146 § 1 pkt 7 k.p.c.; - art. 325 w zw. z art. 788 k.p.c. oraz w zw. z art. 846 i 366 k.c. przez błędne uznanie, że sąd polski orzekający o wykonalności orzeczenia sądu zagranicznego, poprzez nadanie klauzuli wykonalności przeciwko wspólnikom spółki cywilnej, którzy nie zostali wskazani jako pozwani w treści orzeczenia sądu zagranicznego nie jest obowiązany do poczynienia zastrzeżenia, że odpowiedzialność wspólników spółki cywilnej jest solidarna, co uchybia przepisowi art. 34 pkt 1 w zw. z art. 45 ust. 1 Rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 oraz art. 1146 § 1 pkt 1 k.p.c.

Skarżące wniosły o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Wierzyciel wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Poza sporem pozostaje, że spółka H. AG w M. uzyskała przed Sądem Krajowym w M. Okręg I, orzeczenie, którym Sąd ten zasądził na jej rzecz od D. S. S.C., zarządzanej przez B. K. i M. C. kwotę 44.510,00 EUR. Ma rację Sąd Apelacyjny co do tego, że w orzecznictwie sądów niemieckich aktualnie dominuje - ukształtowany orzeczeniem Trybunału Federacyjnego z 29 stycznia 2001 r., II ZR 331/00 - pogląd, iż w prawie niemieckim istnieją dostateczne podstawy do przypisania spółce cywilnej zdolności prawnej i sądowej. W sprawie zakończonej orzeczeniem z 16 grudnia 2013 r. Sąd Krajowy w M. wypowiadał się jednak o roszczeniu skierowanym przeciwko spółce cywilnej związanej nie na podstawie prawa niemieckiego, lecz o umowie spółki zawartej na podstawie prawa polskiego. Prawo niemieckie może być właściwe do udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy strukturze organizacyjnej, przeciwko której zapadło to orzeczenie jako samodzielnemu podmiotowi mogą być przypisane prawa do mienia na terenie Niemiec, ale nie w Polsce.

Stosownie do art. 33 Rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 zasadą jest uznawanie w państwach członkowskich UE orzeczeń wydanych przez sądy innego

państwa. Korespondują z nią postanowienia art. 1150 k.p.c., z którego wynika, że orzeczenia sądów państw obcych w sprawach cywilnych, nadające się do wykonania w drodze egzekucji, stają się tytułami wykonawczymi po stwierdzeniu ich wykonalności przez sąd polski. Stwierdzenie wykonalności następuje jeżeli orzeczenie jest wykonalne w państwie, z którego pochodzi, oraz nie istnieją przeszkody określone w art. 1046 § 1 i 2 k.p.c. Przeszkody do uznania orzeczenia w sprawach, do których stosuje się Rozporządzenie Rady (WE) nr 44/2001 określone są w art. 34 tego Rozporządzenia, a jedną z nich jest stwierdzenie, że uznanie byłoby sprzeczne z porządkiem publicznym państwa, w którym wystąpiono o uznanie.

Kwestii oceny zdolności prawnej i sądowej spółek cywilnych nie sposób jest lokować w grupie zagadnień o podstawowym znaczeniu dla polskiego porządku prawnego, decydujących o ocenie obowiązujących w nim rozwiązań systemowych. Wypada przypomnieć, że przed wejściem w życie ustawy z 19 listopada 1999 r. - Prawo działalności gospodarczej (Dz. U. Nr 101, poz. 1178 ze zm.) spółka cywilna była uznawana za przedsiębiorcę (por. uchwałę Sądu Najwyższego z 7 lipca 1993 r., III CZP 87/93, OSP 1994, nr 11, poz. 204). W tym okresie, ale i przez pewien czas później, w orzecznictwie sądów powszechnych i Sądu Najwyższego wypowiedane były poglądy o możliwości przypisania spółce cywilnej zdolności prawnej i sądowej. Z czasem w orzecznictwie sądów powszechnych i Sądu Najwyższego dotyczącym spraw ze stosunków cywilnych wypracowane zostało jednolite stanowisko odmawiające spółce cywilnej cech struktury organizacyjnej, która mogłaby być wyposażona w zdolność prawną, a zatem i sądową. Według tego stanowiska spółka cywilna jest wyłącznie umową prawa cywilnego, której zawarcie prowadzi do nawiązania wielostronnego stosunku zobowiązaniowego, chociaż i aktualnie zdarza się, że dostrzegana jest odrębność organizacyjna spółki od jej wspólników (por. nie publ. wyroki Sądu Najwyższego z 4 marca 2008 r., IV CSK 496/07, z 3 kwietnia 2008 r., II CSK 577/07, z 6 listopada 2008 r., III CSK 172/08).

Oceny zdolności prawnej spółek cywilnych w prawie administracyjnym odbiegają od przytoczonych wyżej, a w orzecznictwie organów administracji publicznej i sądów administracyjnych od lat prezentowany jest pogląd,

że w niektórych dziedzinach prawa publicznego, w tym w szczególności w odniesieniu do niektórych obowiązków podatkowych, spółka cywilna jest wyposażona w zdolność prawną (por. np. nie publ. wyroki NSA z 20 grudnia 2005 r., II FSK 98/05, z 13 maja 2005 r., FSK 121/04, z 19 października 2011 r., I GSK 618/10, z 3 lutego 2011 r., II FSK 838/10). Przypisanie spółce cywilnej samodzielnej i niezależnej od wspólników podmiotowości w odniesieniu do obowiązków publicznoprawnych o charakterze pieniężnym prowadzi do tego, że w postępowaniach administracyjnych zapadają orzeczenia stwierdzające, iż na takich spółkach ciąży podlegające przymusowemu wykonaniu obowiązki zapłaty. Na podstawie takich orzeczeń wystawiane są tytuły wykonawcze przeciwko spółkom cywilnym, niezależnie od problemów, jakie stwarza odpowiedź na pytanie, do jakiej (czyjej) masy majątkowej może być prowadzona egzekucja stwierdzonych nimi obowiązków.

Zasadą obowiązującą w polskim porządku prawnym jest natomiast to, że postępowanie klauzulowe, prowadzone w celu zbadania, czy dokument, którym legitymuje się wszczynająca je osoba jest tytułem upoważniającym do przeprowadzenia na jego podstawie egzekucji stwierdzonego nim obowiązku, nie może zmierzać do ponownej oceny stosunku prawnego, którego ten tytuł dotyczy. Klauzula wykonalności może być nadana wyłącznie na rzecz osoby wskazanej w tytule egzekucyjnym jako wierzyciel, przeciwko osobie wymienionej w nim jako dłużnik, i co do uprawnienia oraz odpowiadającego mu obowiązku wyrażnie sformułowanego w treści tytułu. Zakres kognicji sądu w postępowaniu klauzulowym, tak z uwagi na podlegające zbadaniu okoliczności, jak i środki dowodowe, przy wykorzystaniu których dochodzi do ich stwierdzenia, jest ograniczony. Tylko w ściśle określonych przypadkach sąd w postępowaniu klauzulowym obejmuje rozpoznaniem zdarzenia rodzące skutki materialnoprawne, decydujące o możliwości uznania, że stwierdzone tytułem egzekucyjnym uprawnienie bądź obowiązek przeszły na inną osobę niż wymieniony w tytule wierzyciel lub dłużnik.

Przestrzeganie przytoczonej wyżej zasady także w postępowaniu klauzulowym prowadzonym na podstawie art. 1150 k.p.c. pozwala na zrealizowanie sformułowanego w art. 36 Rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 zakazu dokonywania merytorycznej kontroli zagranicznych orzeczeń, którym ma być

nadana klauzula wykonalności.

Nadanie orzeczeniu stwierdzającemu, że D. S. S.C. ma obowiązek zapłacić określoną kwotę na rzecz H. AG w M., klauzuli wykonalności przeciwko B. K. i M. C., które zostały w nim nazwane osobami zarządzającymi spółką, prowadzi do zmiany w oznaczeniu podmiotu zobowiązanego do świadczenia w stosunku do brzmienia orzeczenia. Przepisy o postępowaniu klauzulowym nie tworzą podstaw dla takiej zmiany. W uchwale z 7 lipca 1993 r., III CZP 87/93, Sąd Najwyższy wyjaśnił, że tytuł egzekucyjny wydany przeciwko spółce cywilnej nie stanowi podstawy nadania klauzuli wykonalności przeciwko wspólnikowi spółki.

Trafnie skarżące zarzucają, że i sposób, w jaki Sądy orzekły o nadaniu tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności przeciwko B. K. i M. C. pozostaje w sprzeczności z przyjętymi w prawie polskim zasadami odpowiedzialności wspólników spółki cywilnej za jej zobowiązania, bo prowadzi do podziału świadczenia pieniężnego, z braku innych wskazań, na dwie równe części, bez rozstrzygnięcia kwestii, w jakiej relacji pozostaje odpowiedzialność osób fizycznych za spełnienie tych świadczeń do obowiązku samej spółki, o którym wypowiedział się sąd niemiecki.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz - co do kosztów postępowania - art. 108 § 2 w zw. z art. 398²¹ i art. 391 § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

kc

jw